

Hollandsia

Weekblad voor Nederland.

Door Godt wil ick heljden

HET WILHELMUS.

Hoofdredacteur: Ds. J. C. SIKKEL.
Administratie: Vrolijkstraat 375, Amsterdam.

ZATERDAG 23 Maart 1907. No. 942.

Abonnement per 3 maanden / 0.75. Advertentiën 1—5 regels
met bewijsnummer / 0.60. Elke regel meer 10 cent.

Boekaankondiging

Gisbertus Voetius door *A. C. Duker*, Theol. Doctor. Tweede deel, tweede stuk. Leiden Brill 1907.

Het tweede deel van Dr. Dukers werk over Voetius handelt in het algemeen over het leven en de werkzaamheid van dezen Gereformeerden theoloog tijdens zijn hoogleeraarschap te Utrecht van 1634 tot 1676. In het eerste gedeelte van dit tweede deel kwam zijn professorale arbeid op de colleges en zijn strijd tegen Rome ter sprake. In het thans verschenen tweede stuk wordt Voetius ons vooral geteekend in zijn strijd tegen de nieuwe wijsbegeerte en tegen de nieuwe theologie, welke in zijn tijd opkwam.

Twee belangrijke hoofdstukken zijn het dus, welke Dr. Duker in deze aflevering op zijne bekende, zakelijke en nauwkeurige wijze van behandeling, ons ten beste geeft. Zij beschrijven ons beide de verhouding, welke de hoogleeraar van Utrecht aangenomen heeft tegenover den nieuwen geest, welke toenmaals op verschillend levensgebied zich baan brak,

Op wijsgeerig gebied kwam de strijd aan de orde tusschen de oude en de nieuwe richting, tusschen de traditie en de autonomie, tusschen het realisme van Aristoteles en het rationalisme van Cartesius.

Op godgeleerd terrein kwam er tegenstelling tusschen de overgeleverde Gereformeerde theologie en de Bijbelsche Godgeleerdheid, gelijk die door Coccejus ingeleid en voorgestaan werd.

En in verband met beide deze bewegingen kwam in de practijk van het leven de oude eenvoudigheid en soberheid in botsing met de hand over hand toenemende weelderigheid en pronkzucht.

Het is belangrijk, uit het werk van Dr. Duker de houding te leeren kennen, welke Voetius tegenover deze nieuwe beweging heeft aangenomen. De studie van Dr. Duker stelt ons daartoe op uitnemende wijze in staat. Hij teekent ons de worsteling tusschen de oude en de nieuwe richting zoo echt-wetenschappelijk en zoo volkomen-objectief, dat ieder zich gemakkelijk een oordeel daarover vormen kan. De geachte Schrijver dringt ons zijn oordeel niet op; hij houdt het zelfs opzettelijk schier geheel terug. Maar wij leeren uit zijn werk toch Voetius kennen en het standpunt, dat door hem ingenomen werd.

Daarbij dient dan allereerst opgemerkt en in het oog gehouden te worden, dat de strijd, evenals zoo dikwerf, ook toen menigmaal van het beginsel naar ondergeschikte en zelfs onverschillige stellingen is afgeleid en niet zelden ook in onnutte twisten en persoonlijke aanvallen is ontaard. Ook mogen wij niet vergeten, dat de vor-

men, waarin die strijd zich toen menigmaal voordeed, de onze niet meer zijn en ons niet meer toespreken.

Maar als wij daarvan afzien, dan blijft er toch eene kern van vraagstukken over, die ook voor onzen tijd van belang is en die in het licht stelt, dat de problemen, toen in behandeling gekomen, steeds blijven aan de orde van den dag. Het werk van Dr. Duker, hoe uitnemend ook, zou er zeker bij gewonnen hebben, als deze principiële beteekenis van den toenmaligen strijd nu en dan aangewezen en voor de lezers duidelijk gemaakt ware.

Wie zijn werk aandachtig leest, merkt echter wel, waar het in dien strijd der zeventiende eeuw om ging.

Ten eerste toch neemt Voetius het standpunt in, dat de H. Schrift een licht is op alle pad en eene lamp voor ieders voet. In zijne preek over *de nuttigheid der academiën en scholen*, 16 Maart 1636 in de Domkerk gehouden ter gelegenheid van de verheffing van Utrechts illustre School tot eene Academie, heeft hij dit zijn standpunt klaar en breed uiteengezet. Alle wetenschappen moeten, wat haar fundament en beginsel betreft, steunen op de Heilige Schrift, die „het boek van alle wetenschap”, de „zee van alle wijsheid”, de „academie der academiën” is (bl. 134. 135) Van eene in hare beginselen onafhankelijke wetenschap wilde Voetius dus niets weten.

Ten tweede moest hij daarom krachtens dit standpunt in botsing komen met de nieuwe wijsbegeerte van Cartesius, die de theologie voorloopig wel met ruste liet, maar op wijsgeerig en algemeen-wetenschappelijk terrein den methodischen twijfel tot uitgangspunt aannam en dus van te voren van wantrouwen aangaande alle tot dusver verkregen kennis uitging. Zulk eene wetenschap moest, naar Voetius' meening, consequent tot atheïsme leiden. En de bestrijding van de theorie der „tabula rasa” en de verdediging van de zoogenaamde substantiële vormen was maar een onderdeel van den grooten strijd tusschen de theonomie en antonomie op het gebied der wetenschap, die altijd en ook heden ten dage aan de orde blijft.

In de derde plaats bracht het standpunt, dat Voetius innam, hem tot bestrijding van de verbondstheologie van Coccejus. Het is jammer, dat Dr. Duker niet met een enkel woord gewezen heeft op het diepe verschil tusschen de oude verbondstheologie, gelijk die van de dagen der Hervorming af in de Gereformeerde theologie werd opgenomen en behandeld, en

de geheel nieuwe gedaante, welke Coccejus daaraan gaf. Om den strijd van Voetius te verstaan, is inzicht in dit verschil beslist noodig. Voetius en geen zijner medestanders kwam tegen de verbondstheologie als zoodanig op; maar hun oppositie gold alleen de uiteenrukking van Oud en Nieuw Testament, gelijk die door Coccejus voorgesteld werd en in zijne leer over den sabbat en de vergeving der zonden in het Oude Testament duidelijk aan het licht kwam. De strijd liep principiëel over de vraag, welke plaats aan den godsdienst van Israël toekomt te midden van de godsdiensten der volken. En die vraag is thans nog aan de orde, maar in een veel meer onscherpten vorm en in een veel uitgebreider zin.

Eindelijk, het beginsel, dat Voetius beleet, dreef hem ook, om op te komen tegen de toenemende weelderigheid van zijn tijd. Voetius stond daarbij ongetwijfeld onder den invloed van Engelsche Puriteinen, met wie hij ook persoonlijk had kennis gemaakt. Maar toch — Dr. Duker wijst er terecht op bl. 235. — Voetius was geen piëtist. Hij veroordeelde de weelde op allerlei gebied bij feesten, partijen, woning, kleeding enz. niet in beginsel; hij zocht het kwaad nimmer in de stof, in de wereld als zoodanig, maar hij handhaafde wel altijd en overal het Bijbelsch beginsel der matigheid en Godzaligheid.

Er is geen sprake van, dat wij thans nog stilzwijgend elke meening van Voetius voor onze rekening zouden kunnen en mogen nemen. Elk mensch moet beoordeeld worden in verband met den tijd, waarin hij geleefd heeft. Maar dit in aanmerking nemende, leeren wij uit het werk van Dr. Duker den Gereformeerden godgeleerde kennen als een man van vaste beginselen, diepe overtuiging en vromen wandel. Wij danken Dr. Duker daarom voor zijn belangrijken en degelijken arbeid; spreken den wensch uit, dat het hem gegeven worde om binnen niet al te langen tijd met de beide afleveringen, die nog verschijnen moeten zijn arbeid te voltooien; en hopen, dat zijne studie ook in onze kringen ingang vinde en door velen gelezen worde.

BAVINCK.